

Wstęp redaktora

Pandemia COVID-19 stała się jedną z największych przeszkód w polsko-czeskiej współpracy transgranicznej od dnia wejścia obu krajów w strukturę Unii Europejskiej oraz strefy Schengen. Wpłynęła ona istotnie na gospodarkę i mobilność w wielu regionach pogranicza polsko-czeskiego, a także na dostęp mieszkańców do rynku pracy, edukacji, kultury czy, co szczególnie istotne, do służb ratunkowych. Bardzo wyraźnie nieprzewidywane wcześniej problemy, takie jak między innymi transgraniczny transport i łączność oraz obciążenia biurokratyczne dla obywateli i przedsiębiorstw, dały o sobie znać, poważnie przeszkadzając we wspólnej walce z pandemią. Jednocześnie wydłużający się czas trwania pandemii i związanych z nią ograniczeń zintensyfikował procesy poszukiwania nowych rozwiązań na poziomie zarówno Unii Europejskiej, jak i regionów przygranicznych, w tym również funkcjonujących na pograniczach euroregionów. W trakcie odbywającej się w Brukseli 30 czerwca 2021 roku sto czterdziestej piątej sesji plenarnej Europejskiego Komitetu Regionów przyjęto rezolucję wzywającą Komisję Europejską do przedstawienia wniosku w sprawie utrzymania współpracy transgranicznej i codziennego funkcjonowania obszarów transgranicznych na wypadek przyszłych kryzysów. Czterdziestodziewięciopunktowa rezolucja zawiera wiele ważnych propozycji mających na celu poprawę współpracy transgranicznej i wzywa Komisję Europejską do działań na podstawie istniejących przepisów i traktatów, których wdrażanie często można jeszcze usprawnić¹. Rezolucja oraz ustalenia Europejskiego Komitetu Regionów stały się dla badaczy skupionych na pograniczu polsko-czeskim

¹ Rezolucja Europejskiego Komitetu Regionów – Propozycje Europejskiego Komitetu Regionów w związku z programem prac Komisji Europejskiej na 2022 r. (2021/C 440/01), Interactio – posiedzenie hybrydowe – 145. Sesja Plenarna Kr-U, 30.6.2021–1.7.2021, <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-ue-c-2021-440-1,69490017.html> [dostęp: 10.02.2022].

dodatkowym impulsem do przygotowania ósmego tomu serii „Transcarpathica” zatytułowanego *Polsko-czeska współpraca transgraniczna w świetle wyzwań pandemicznych i postpandemicznych*. W prezentowanym tomie polscy i czescy autorzy podjęli się ukazania wybranych istotnych problemów (oraz sposobów ich przezwyciężenia) odnoszących się do polsko-czeskiej współpracy transgranicznej w różnych obszarach działalności.

Tom otwiera artykuł Joanny KUROWSKIEJ-PYSZ, która skoncentrowała się na zagadnieniu współpracy transgranicznej jednostek opieki zdrowotnej na pograniczu polsko-czesko-słowackim w okresie pandemii COVID-19. Autorka, opierając się na badaniach jakościowych (*case study*, indywidualne wywiady pogłębione oraz analiza mediów), dokonała oceny tej współpracy, a także (co szczególnie istotne) wyznaczyła kierunki działań sprzyjających jej intensyfikacji oraz dalszemu rozwojowi po ustaniu pandemii koronawirusa.

W kolejnym artykule Hana ŠTVERKOVÁ, Katarzyna CZERNÁ, Oldřich HÁJEK i Michal POHLUDKA omówili wpływ zmian wywołanych pandemią COVID-19 w otoczeniu makroekonomicznym na małe i średnie przedsiębiorstwa w Czechach i Polsce. Do oceny zmian autorzy zastosowali wskaźniki płacy minimalnej, płacy średniej oraz stopy bezrobocia, które istotnie przekładają się na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw w obu krajach. Badania koncentrują się również na ocenie czeskich i polskich programów rządowych wspierających działalność małych i średnich przedsiębiorstw w okresie pandemii.

Marek OLSZEWSKI w tekście *Strategia rozwoju Euroregionu Śląsk Cieszyński – skuteczne narzędzie osiągnięcia celu Europejskiej Współpracy Terytorialnej w ramach polityki spójności Unii Europejskiej na lata 2021–2027* postrzega strategię rozwoju jednostek samorządu terytorialnego jako instrumenty wyznaczające ramy prowadzenia skoordynowanych działań podmiotów i partnerów społeczno-gospodarczych na płaszczyźnie międzynarodowej. Jest to szczególnie istotne w odniesieniu do regionów transgranicznych, w tym euroregionów. W dalszej części opracowania autor dokonuje przeglądu strategii rozwoju Euroregionu Śląsk Cieszyński. Z przeprowadzonej analizy wynika między innymi, że dokument jest zgodny z zaleceniami Europejskiego Komitetu Regionów dotyczącymi skutecznego projektowania strategii rozwoju regionalnego po 2020 roku. W strategii Euroregionu Śląsk Cieszyński uwzględniono pięć

spośród ośmiu grup zaleceń, szczególnie wpływających na zwiększenie efektywności wykorzystania potencjału związanego z nową polityką spójności oraz na lepsze przygotowanie interesariuszy do absorpcji środków przeznaczonych na finansowanie projektów transgranicznych.

Kolejny artykuł – *Finanční stabilita municipalit Moravskoslezského kraje* – został przygotowany przez zespół czeskich badaczy związanych z Uniwersytetem Śląskim w Opawie (Ingrid MAJEROVÁ, Irena SZAROWSKÁ, Radim DOLÁK, Marian LEBIEDZIK, Tomáš PRAŽÁK, Jarmila ŠEBESTOVÁ i Dominik VYMĚTAL). Autorzy odnoszą się do kwestii zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego w Czechach. Wskazują problem rosnącego i przyspieszającego zadłużenia gmin w województwie morawsko-śląskim (Moravskoslezský kraj), szczególnie w okresie pandemii COVID-19. Co bardzo cenne, autorzy omawiają narzędzia monitorowania zadłużenia i płynności finansowej jednostek samorządu terytorialnego pomocne w procesie podejmowania strategicznych decyzji, w tym w zarządzaniu gminą w wymiarze transgranicznym.

Restrykcje i ograniczenia w przemieszczaniu się związane z przeciwdziałaniem rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2 znacznie ograniczyły również aktywność kulturalną w miastach, które – tak jak Cieszyn i czeski Cieszyn – podzielone zostały granicą państwową. Zagadnienie to stało się przedmiotem artykułu Łukasza WRÓBLEWSKIEGO *Modelowe ujęcie kształtowania relacji na polsko-czeskim transgranicznym rynku usług kultury podzielonego granicą miasta*. W tekście zaprezentowano model optymalizacyjny, zawierający działania, które powinny być realizowane przez instytucje kultury w celu skutecznego kształtowania długotrwałych relacji z odbiorcami oferty kulturalnej zamieszkałymi na obszarze podzielonego granicą państwową miasta. Omówiono szczególnie działania z obszaru marketingu mix, które mogą służyć do nawiązywania, a następnie wzmacniania więzi z odbiorcami oferty kulturalnej zlokalizowanymi po drugiej stronie granicy. Jest to szczególnie istotne w okresie postpandemicznym, kiedy odbudowywane będą relacje nadszarpnięte przez pandemię wirusa SARS-CoV-2.

Ósmy tom serii „Transcarpathica” zamyka artykuł *Přeshraniční podnikání v době pandemie COVID-19*, którego autorami są Hana ŠTVERKOVÁ, Michal KOZIEŁ, Martina KRÜGEROVÁ oraz Michaela PETROVÁ z Uniwersytetu

Technicznego w Ostrawie. Autorzy analizują zmiany wywołane pandemią COVID-19 w handlu zagranicznym w Czechach i Polsce. Dodatkowo dokonują oceny wpływu pandemii na współpracę transgraniczną między oboma państwami, na szczeblu zarówno centralnym, jak i wojewódzkim (Morawsko-sleszský kraj oraz województwo śląskie). Z badań przeprowadzonych przez autorów wynika, że mimo licznych ograniczeń wywołanych pandemią koronawirusa zarówno w Czechach, jak i w Polsce nie nastąpił znaczny spadek liczby osób prowadzących własną działalność gospodarczą, wręcz przeciwnie – ich liczba wzrosła.

Wyrazy wdzięczności kieruję do wszystkich autorów interesujących i wartościowych tekstów. Serdeczne podziękowania składam również na ręce recenzentów tomu – Pani Profesor Magdaleny SOBOCIŃSKIEJ z Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu oraz Pana Profesora Jana SUCHÁČKA z Uniwersytetu Mendla w Brnie, których cenne i życzliwe uwagi pozwoliły na wyeliminowanie bądź korektę słabych elementów pracy oraz zredagowanie jej końcowej wersji.

Lukasz Wróblewski

 <https://orcid.org/0000-0002-4465-0107>

Redakční úvod

Pandemie COVID-19 se stala jednou z nejzásadnějších překážek česko-polské přeshraniční spolupráce od okamžiku vstupu obou zemí do struktur Evropské unie a schengenského prostoru. Pandemie podstatně ovlivnila ekonomiku a mobilitu v mnoha regionech česko-polského příhraničí a zároveň přístup místních obyvatel k pracovnímu trhu, vzdělávání, kultuře a rovněž, což se ukázalo jako obzvláště klíčové, k záchrannému systému. Dříve nevyřešené problémy, jako mj. přeshraniční doprava a styky, společně s byrokratickou zátěží občanů a podnikatelů, se během tohoto období velmi palčivě projevily a závažným způsobem narušily společný boj s pandemií. Současně s tím prodlužující se pandemické období a s ním spojená omezení posílily procesy hledání nových řešení jak na úrovni Evropské unie, tak příhraničních regionů, včetně těch, jež fungují v rámci euroregionů. Během 145. plenárního zasedání Evropského výboru regionů, které proběhlo dne 30. června 2021 v Bruselu, byla přijata rezoluce vyzývající Evropskou komisi k podání žádosti ve věci udržitelnosti přeshraniční spolupráce a každodenního fungování příhraničních oblastí v případě budoucích krizí. Rezoluce čítající celkem 49 bodů obsahuje řadu klíčových návrhů, jejichž cílem je zlepšení přeshraniční spolupráce a vyzývá Evropskou komisi k podniknutí kroků na základě již existujících předpisů a smluv, jejichž aplikaci lze často ještě zefektivnit¹. Rezoluce spolu se závěry jednání Evropského výboru regionů se pro výzkumníky specializující se na problematiku česko-polského příhraničí staly dalším impulsem k přípravě VIII. svazku série „Transcarpathica” s názvem „Polsko-czeska współpraca transgraniczna w świetle wyzwań pandemicznych i postpandemicznych” („Polsko-česká přeshraniční spolupráce ve světle pandemických a postpandemických výzev“). V tomto svazku se polští a čeští autoři snaží prezentovat vybrané

¹ Rezolucja Europejskiego Komitetu Regionów – Propozycja Europejskiego Komitetu Regionów w związku z programem prac Komisji Europejskiej na 2022 r. (2021/C 440/01), nteractio – posiedzenie hybrydowe – 145. SESJA PLENARNA KR-U, 30.6.2021–1.7.2021, <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-ue-c-2021-440-1,69490017.html> [dostęp: 10.02.2022].

závažné problémy (společně s návrhy jejich řešení), jež se vztahují k česko-polské přeshraniční spolupráci v různých oblastech aktivit.

Svazek otevírá text Joanny KUROWSKÉ-PYSZ, jež se soustředila na problematiku přeshraniční spolupráce mezi středisky zdravotní péče na česko-polsko-slovenském pomezí během pandemie COVID-19. Autorka, která se opírá o kvalitativní výzkumy (case study, individuální rozhovory rozšířené o analýzu médií), tuto spolupráci jednak zhodnotila, a zároveň (což je obzvláště zásadní) vyznačila směry aktivit příznivé její intenzifikaci a dalšímu rozvoji po skončení koronavirové pandemie.

V druhém příspěvku Hana ŠTVERKOVÁ, Katarzyna CZERNÁ, Oldřich HÁJEK a Michal POHLUDKA popisují vliv změn vyvolaných pandemií COVID-19 v makroekonomické sféře na malé a střední podniky v ČR a Polsku. Pro zhodnocení změn autoři využili ukazatele minimální mzdy, průměrné mzdy a míry nezaměstnanosti, které se zásadně promítají do fungování malých a středních podniků v obou zemích. Výzkumy se zároveň soustřeďují na hodnocení českých a polských vládních programů na podporu aktivit malých a středních podniků během pandemie.

Další text s názvem *Strategia rozwoju Euroregionu Śląsk Cieszyński – skuteczne narzędzie do realizacji celu Europejskiej Współpracy Terytorialnej w ramach polityki spójności UE na lata 2021–2027* připravil Marek OLSZEWSKI. Ve své stati autor označuje strategii rozvoje územních samosprávných celků za nástroje určující rámec k uplatňování koordinovaných aktivit různých subjektů a společensko-ekonomických partnerů na mezinárodní úrovni. To je obzvláště zásadní moment ve vztahu k přeshraničním regionům, a to včetně euroregionů. V další části své práce autor podává přehled strategie rozvoje Euroregionu Těšínské Slezsko. Z provedené analýzy mj. vyplývá, že tento dokument je v souladu s doporučeními Evropského výboru regionů spojenými s efektivními návrhy regionálního rozvoje po roce 2020. Ve strategii Euroregionu Těšínské Slezsko bylo zohledněno 5 z celkem osmi okruhů doporučení. Jde především o doporučení, jež mají vliv na zvýšení efektivity využití potenciálu spojeného s novou politikou integrity a na zlepšenou přípravu zájemců o využití prostředků určených k financování přeshraničních projektů.

Další příspěvek nazvaný *Finanční stabilita municipalit Moravskoslezského kraje* připravil tým českých výzkumníků působících na Slezské univerzitě v Opavě (Ingrid MAJEROVÁ, Irena SZAROWSKÁ, Radim DOLÁK, Marian LEBIEDZIK, Tomáš PRAŽÁK, Jarmila ŠEBESTOVÁ a Dominik VYMĚTAL). Autoři se věnují problematice zadlužení územních samosprávných celků v České republice. Poukazují na problém rostoucí a zrychlující se míry zadlužení obcí v Moravskoslezském kraji, a to s důrazem na období ovlivněné pandemií COVID-19. Co je však v této souvislosti zvláště cenné, autoři zde předkládají nástroje sloužící k monitoringu zadluženosti a finančních toků územních samosprávných celků, které mohou být nápomocné v procesu přijímání strategických rozhodnutí, a to včetně řízení obcí v oblasti přeshraniční spolupráce.

Restrikce a omezení volného pohybu osob spojené s prevencí šíření viru SARS-CoV-2 přinesly zásadní omezení kulturních aktivit ve městech, která jsou podobně jako Cieszyn a Český Těšín rozdělena státní hranicí. Tato otázka se stala mj. předmětem věcného zájmu příspěvku *Modelowe ujęcie kształtowania relacji na polsko-czeskim transgranicznym rynku usług kultury podzielnego granicą miasta Łukasze WRÓBLEWSKÉHO*. V textu je předkládán optimalizační model obsahující aktivity, jež by se měly realizovat prostřednictvím kulturních institucí se záměrem efektivního utváření dlouhodobých vztahů vůči příjemcům kulturní nabídky z řad obyvatel měst rozdělených státní hranicí. Konkrétně obsahuje popis aktivit v oblasti tzv. „marketing mix“, jež mohou sloužit k navazování a následnému upevňování vztahů s příjemci kulturní nabídky na opačné straně hranice. To je obzvláště důležité v postpandemickém období, kdy budou rekonstruovány vzájemné vztahy, jež utrpěly vlivem pandemie viru SARS-CoV-2.

Předkládaný VIII. svazek série „Transcarpathica“ uzavírá příspěvek *Přeshraniční podnikání v době pandemie COVID-19*, jehož autory jsou Hana ŠTVERKOVÁ, Michal KOZIEL, Martina KRÜGEROVÁ a Michaela PETROVÁ z VŠB – Technické univerzity v Ostravě. Autoři analyzují změny způsobené pandemií COVID-19 v oblasti zahraničního obchodu v ČR a Polsku. Navíc hodnotí i vliv pandemie na přeshraniční spolupráci mezi oběma zeměmi, a to jak na centrální, tak na regionální úrovni (tj. Moravskoslezského kraje a Slezského vojvodství). Z výzkumu autorů vyplývá, že navzdory množství omezení vyvolaných

bojem s pandemií koronaviru jak v ČR, tak v Polsku nedošlo k výraznému poklesu počtu osob samostatně výdělečně činných, právě naopak – tento počet ještě vzrostl.

Své výrazy vděčnosti směřuji všem autorům těchto poutavých a cenných textů. Srdečné poděkování patří i recenzentům tohoto svazku, paní profesorce Magdaleně SOBOCIŇSKÉ z Ekonomické univerzity ve Vratislavi a panu profesorovi Janu SUCHÁČKOVÍ z Mendelovy univerzity v Brně, jejichž cenné a přátelské poznámky umožnily eliminaci, případně úpravu slabších míst v textu a redakci definitivní verze publikace.

Lukasz Wróblewski

 <https://orcid.org/0000-0002-4465-0107>